

บทที่ 1

บทคัดย่อ

การวิจัยโครงการการจัดการทรัพยากรน้ำอย่างยั่งยืน บ้านห้วยโธน ในระยะเริ่มต้นของโครงการซึ่งเป็นช่วงฤดูฝน คำถามหลักในการวิจัยในช่วงนั้น คือ ทำอย่างไรให้น้ำประปาสามารถดื่มกินได้ เพราะในขณะนั้นชุมชนกำลังประสบกับปัญหาที่คุณภาพของน้ำเป็นสำคัญ ตั้งแต่สี กลิ่น ตะกอน ความสะอาด ตลอดจนสารตกค้างในแหล่งน้ำที่มองด้วยตาเปล่าไม่เห็น ปัญหาดังกล่าวเป็นปัญหาที่มีอยู่ชั่วนาตาปี ยังไม่มีใครหรือหน่วยงานไหน เข้ามาแก้ไขปัญหานี้ให้ลุล่วงไปได้ ชาวบ้านจำต้องทนใช้น้ำตามสภาพที่มีอยู่ เพราะยังงี้ก็ยังมีน้ำใช้อย่างพอเพียง แต่เมื่อความแห้งแล้งเข้ามาเยือน อีกปัญหาก็เริ่มก่อตัวขึ้นมา นั่นคือปัญหาน้ำไม่พอใช้ ยิ่งนานวันก็ยิ่งทวีความรุนแรงมากขึ้น

ชุมชนบ้านห้วยโธน ถือเป็นชุมชนที่ใหญ่ชุมชนหนึ่งในแถบนี้ก็ได้ เริ่มต้นตั้งแต่ช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 หรือประมาณ ปี พ.ศ. 2484 ผู้ที่เริ่มต้นเข้ามาบุกเบิกสร้างถาวร สร้างหลักปักฐานในอาณาบริเวณนี้คือนายเดช หมาดโหยด เป็นครอบครัวแรก ต่อมาในปี พ.ศ. 2491 มีการอพยพเข้ามาของกลุ่มชาวบ้านจากโคกเมาเป็นกลุ่มแรก และตามมาด้วยชาวบ้านจากที่อื่นๆอีก จนเกิดเป็นชุมชนย่อยๆ อยู่ทางด้านทิศเหนือ หรือบริเวณสวนนายโรจน์ในปัจจุบัน จนกระทั่งในปี พ.ศ. 2499 ได้มีการขยายชุมชนออกไปอย่างกว้างขวาง หลังจากนั้นมีการหลั่งไหลของประชากรจากพื้นที่ต่างๆเข้ามาอย่างต่อเนื่อง จากประชากรไม่กี่ครัวเรือนค่อยๆเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องจนเป็นชุมชนใหญ่ ที่มีประชากรมากที่สุดในแถบนี้ก็ได้

นับตั้งแต่การก่อตั้งชุมชน การใช้น้ำเพื่อการอุปโภคบริโภคในชุมชน มีการเปลี่ยนแปลงมาโดยตลอด ตั้งแต่การขุดบ่อไว้ใช้ส่วนตัวเฉพาะในครัวเรือนหรือกลุ่มญาติพี่น้อง การขุดเจาะน้ำบาดาล จนกระทั่งพัฒนามาสู่การจัดระบบน้ำทั้งชุมชนโดยประปาหมู่บ้าน การพัฒนาระบบการจัดการน้ำเป็นไปตามกลไกของการเปลี่ยนแปลงแห่งยุคสมัย สิ่งทีก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว มาจากการเพิ่มของประชากรและความหนาแน่นของบ้านเรือนเป็นสำคัญ เมื่อต้องใช้น้ำระบบเดียวกันทั้งชุมชน ย่อมหนีไม่พ้นปัญหา ทั้งระบบการจัดการน้ำและแหล่งน้ำ เพราะในขณะที่ประชากรเพิ่มขึ้นอยู่ตลอด แต่แหล่งน้ำกลับลดน้อยลงทั้งในแง่ของปริมาณและความอุดมสมบูรณ์ วงจรแห่งปัญหาวนเวียนเป็นวัฏจักรมานานนับสิบปี หลายต่อหลายครั้งที่มีการพูดคุยถึงแนวทางการแก้ไขปัญหา แต่ปัญหาก็ไม่เคยได้รับการแก้ไขได้อย่างเบ็ดเสร็จ

วิธีการในเวทีงานวิจัย ถือว่ายังเป็นเรื่องใหม่ที่เกิดขึ้น มีการวางแผนก่อนที่จะลงมือทำ นำผลการปฏิบัติมาทบทวนสรุปบทเรียน นำมาปรับใช้เพื่อหาทางออกให้กับชุมชน การประสานความร่วมมือจากหลายๆฝ่ายในชุมชน โดยการระดมความคิดเห็นจากชาวบ้านในชุมชนเพื่อช่วยกันแก้ไขปัญหา โดยการสัมภาษณ์ที่ร้านน้ำชาบ้าง ม้านหินอ่อนหน้าบ้านบ้าง หรือจากเวทีการประชุม ซึ่งเป็นรูปแบบที่เป็นทางการ รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์โครงการการจัดการทรัพยากรน้ำอย่างยั่งยืนบ้านห้วยโธน

แนวทางเพื่อแก้ไขปัญหาได้ออกมาเป็นมาตรการต่างๆ 3 ระยะด้วยกัน คือ 1. ระยะสั้น 2. ระยะกลาง 3. ระยะยาว แต่อย่างไรก็ตาม ผลที่ได้จากการศึกษาวิจัย สะท้อนให้เห็นว่า แท้ที่จริงแล้ว ยังมีทางเลือกในการแก้ไขปัญหาในชุมชนอีกมากมายหลายวิธีการ

การวิจัยโครงการการจัดการทรัพยากรน้ำอย่างยั่งยืน ถือได้ว่าเป็นรูปแบบใหม่ของการแก้ไขปัญหาของชุมชน การร่วมมือ ร่วมคิด ร่วมแสดงความคิดเห็น เพื่อหาแนวทางแก้ไขปัญหาน้ำของชาวบ้านในชุมชน เป็นเป้าหมายที่ทีมวิจัยคาดหวัง ส่วนการปฏิบัตินั้นต้องอาศัยเวลาในการดำเนินการ และมาตรการบางอย่างยังมีข้อจำกัดในทางปฏิบัติ แต่ก็หวังว่าผู้ที่เกี่ยวข้องจะนำผลการวิจัยไปศึกษาและนำมาประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชนมากที่สุด ตามเจตนารมณ์ของทีมวิจัย